

Mottagare
Tekniska nämnden

Visby innerstad avfallsinsamling 2026

Förslag till beslut

Tekniska nämnden beslutar att uppdra åt avfallsavdelningen att under en period på fyra (4) år från 1:a februari 2026 ombesörja insamlingen av avfall från hushållen i Visby innerstad, innanför ringmuren, i egen regi samt att kontinuerligt anpassa och utveckla insamlingen för att värna om UNESCO:s världsarv.

Sammanfattning

Förslaget är att Visby innerstads drivs i egen regi under en fyra års intrimningsfas med start utvecklingsåret 2026.

Att driva insamlingen av avfall i egen regi i Visby innerstad ger Region Gotland större kontroll, flexibilitet och möjlighet att säkerställa att avfallshanteringen sker på ett sätt som bevarar och skyddar stadens kulturarv och UNESCO:s världsarvsstatus. Det skapar också förutsättningar för en mer hållbar och effektiv hantering av avfallet som stärker den lokala identiteten och engagemanget i att bevara Gotlands världsarv.

Ärendet har beretts i Avfallsberedningen 2025-04-02, beredningen ställer sig bakom förvaltningens förslag.

Ärendebeskrivning

Insamling av avfall i egen regi i Visby innerstad under en utvecklingsfas, med särskilt fokus på att bevara och skydda UNESCO:s världsarvsstatus samt utveckla en hållbar avfallsinsamling med innovativa lösningar.

Bakgrund

Visby innerstad är sedan 1995 ett av Sveriges världsarv, utsedd av UNESCO för sin enastående bevarandevärde i medeltida stadsmiljö. Detta innebär ett stort ansvar för att bevara områdets kulturarv och den historiska atmosfären, vilket inkluderar allt från byggnader och monument till den offentliga miljön. En viktig aspekt av detta är att hantera avfallsinsamlingen på ett sätt som inte påverkar stadens estetiska och kulturella värden.

Avfallsavdelningen genomförde med den upphandlade konsulten Sweco en utredning som visade på vilken metod för insamling som anses vara mest lämpad för Visby innerstad inför den framtida fastighetsnära insamlingen

(FNI), hemsortering. Då förutsättningarna för de boende skiljer sig väsentligt mellan husen, kom man fram till att man utgår från tvåfackskärl som sedan kan kompletteras med tillbyggnadsbehållare där kunden själv får vara med och besluta vilken sammansättning av kärl/behållare som passar fastigheten och är det mest lämpliga för Visby innerstad.

Tidplan

- **Nuvarande situation:** Avfallsinsamlingen i Visby innerstad utförs av en entreprenör enligt ett avtal som löper ut den 31 januari 2026.
- **1 februari 2026:** Ett nytt avtal måste vara upphandlat med entreprenör, alternativt så tar Region Gotland över insamlingen i egen regi. Under 2026 kommer insamlingen innefatta hämtning av mat- och restavfall från en- och tvåbostadshus, flerbostadshus samt verksamheter.
- **Förslag:** Under 2026 utvecklar regionen en lösning och implementering för FNI 2027. Under en intrimningsfas på fyra år körs insamlingen i egen regi för att därefter utvärderas. Kärllösning för en- och tvåbostadshus samt fritidshus planeras individuellt i samråd med fastighetsägare för att säkerhetsställa optimal lösning. Samma gällande flerbostadshus och samlokaliserade verksamheter.
- **1 januari 2027:** Senast detta datum ska FNI vara fullt implementerat. Detta innebär att kommunalt avfall från en- och tvåfamiljshus, flerbostadshus, samlokaliserade verksamheter samt mat- och restavfall från övriga verksamheter ska samlas in genom FNI, även kallat hemsortering.

Observera att alla hushåll i Sverige ska ha fastighetsnära insamling av de vanligaste förpackningsslagen senast den 1 januari 2027, enligt de nya reglerna.

Förslagets syfte

Syftet med att driva insamlingen i egen regi är att:

1. Under en intrimningsfas på fyra år körs insamlingen i egen regi, för att därefter utvärderas, för att säkerställa en mer flexibel och kvalitativ avfallshantering som kan anpassas till de unika förutsättningarna i Visby innerstad.
 - a. Intrimningsfasen behöver vara över flera säsonger i rad för att se hur vinterväglaget och sommarperioden kan hanteras, de två stora extremerna i Visby innerstad. Med fyra år erhålls ett tillräckligt bra dataunderlag.
 - b. Att anställa medarbetare på kortare tid än fyra år kan bli svårt. Speciellt med en yrkesgrupp som chaufförer för tunga fordon som det råder brist på.

2. Bevara och skydda Visbys världsarvsstatus genom att undvika negativa konsekvenser som kan uppkomma vid extern hantering av avfall.
3. Stärka det lokala engagemanget och skapa en närmare koppling mellan regionen och stadens invånare, företag och besökare i hanteringen av miljöfrågor.
4. Öka effektiviteten i insamlingen och hanteringen av avfall, vilket kan bidra till att minska både kostnader och miljöpåverkan.
5. Utveckla ett samarbete över avdelning och förvaltningsgränser. Exempelvis i nya lagkravet som gäller *källsortering vid populära platser* och hantering av bygglovsansökningar för miljörum, offentliga tillställningar med säkerhetsplanering m.m.
6. Att utreda ytterligare utvecklingsmöjligheter i innerstaden, t.ex. koncept såsom samordning av paket och insamling av förpackningsavfall för att minska mängden tung trafik i innerstaden.

Motivering

1. **Skydd av kulturarvet**
Visby innerstad har ett unikt kulturarv, och de arbetsätt och material som används för avfallshantering behöver vara anpassade till att inte skada stadens historiska miljöer. Genom att ha full kontroll över insamlingen och själva processen kan Region Gotland säkerställa att denna hantering sker med största respekt för stadens värden, till exempel genom att säkerställa att inga olämpliga fordon används som kan skada de smala och historiskt känsliga gatorna.
2. **Flexibilitet och snabbare anpassning**
Med egen regi under en intrimningsfas på fyra år får Region Gotland möjlighet att snabbt reagera på förändringar i behov och anpassa insamlingen efter specifika evenemang, säsongsvariationer och turistsituationer. Det innebär också att avfallshantering kan organiseras på ett sätt som respekterar de tysta och stilla områden som är viktiga för den upplevelse besökare söker i Visby.
3. **Ekonomiska och miljömässiga fördelar**
En egen regi möjliggör långsiktig planering och investering i mer hållbara lösningar. Det kan innebära att Region Gotland kan investera i effektiva och miljövänliga avfallshanteringstekniker och anpassa insamlingen till framtida behov, vilket potentiellt kan minska både driftkostnader och miljöpåverkan. Region Gotland kan utveckla ett samarbete genom avfallsinsamlingen med andra aktörer så som gaturenhållningen och därmed minska trafiken genom staden.
4. **Stärkt lokalt engagemang**
När avfallshantering sker i egen regi ökar den lokala förankringen och Region Gotlands möjlighet att informera invånare och besökare om

vikten av att ta hand om staden och bevara dess värden. Genom att arbeta nära de som vistas i och runt Visby kan en gemensam förståelse för hur avfall påverkar miljön och kulturarvet skapas, och samtidigt kan följsamhet till gemensamma riktlinjer säkerställas.

Förslag

Det föreslås att Region Gotland tar över insamlingen av avfall i Visby innerstad i egen regi under en intrimningsfas på fyra år. Olika synergieffekter inom Region Gotland utnyttjas, till exempel kan personal tas in från olika avdelningar så som gaturenhållningsarbetare för att även tömma parkens sorteringsstationer. Region Gotland bör även se över möjligheterna till samarbete med andra avdelningar samt lokala aktörer för att säkerställa en smidig och effektiv hantering av avfallet.

Bedömning

Barn- och genusperspektiv – En hållbar avfallslösning för en bättre framtida miljö för kommande generationer.

Landsbygdsperspektiv – Förslaget avser avfallsinsamlingen i Visby innerstad, området innanför Visby ringmur.

Ekonomisk konsekvensanalys – En övergång till egen regi under en utvecklingsfas behöver inte kräva initiala investeringar. Fordon så som elfordon kan med fördel leasas in. Bemanning kan lösas genom samarbete med andra verkande aktörer från Region Gotland i området. Kundtjänst och kommunikation sker genom redan uppbyggd och väl fungerande regi på teknikförvaltningen. En utvecklingsfas i egen regi ger effektiv möjlighet till att ta fram en stabil och ekonomisk hållbar lösning för avfallsinsamling i Visby innerstad.

Miljö- och klimatperspektiv – Hemsortering minskar mängden transporter och minskar mängden uppkommit restavfall genom att utsortera förpackningar till återvinning. Genom att leasa elfordon erhålls hållbara fordon, samtidigt som bullerstörningar i Visby innerstad minskas.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse teknikförvaltningen daterad 2025-05-06
Minnesanteckningar avfallsberedning 250402

Teknikförvaltningen

Patric Ramberg
Teknisk direktör